تەوەرێک لە سەر نەخۆشیەکانی گوورچیلە -Nephrotic disease -

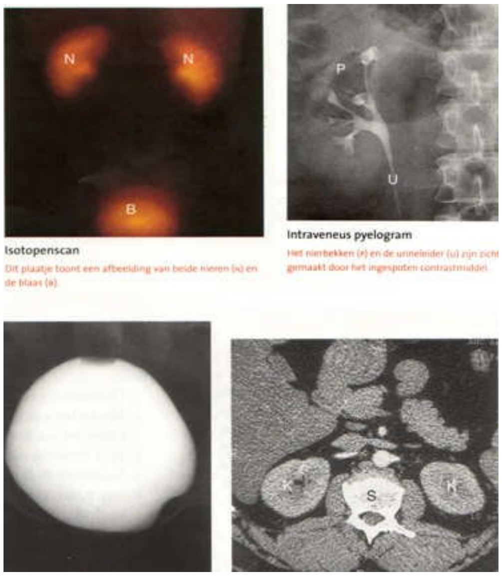

گوڵاڵە پشدەری - هۆڵەندا

بەشی دووەم

لە ئەم بەشەدا هەندێک زانیاری روون ئەکرێتەوە لە سەر چۆنیەتی کارکردنی گوورچیلەکان. هەروەها بە شێوەیەکی گشتی باسی دوواکێشەکانی ...

گوورچیلەکان چۆن کار دەکەن؟

کارکردنی گوورچیلەکان لە حاڵەتی ئاسای Normal-و لە حاڵەتی لاواز کارکردنیان
لە ئەم بەشەدا هەندێک زانیاری روون ئەکرێتەوە لە سەر چۆنیەتی کارکردنی گوورچیلەکان. هەروەها بە شێوەیەکی گشتی باسی دوواکێشەکانی ئەم نەخۆشیە ئەکرێت کە ئەگەر گوورچیلەکان بە باشی کاری خۆیان نەکەن و گرنگترین نیشانەکانی نەخۆشی گوورچیلەکان چین؟

گوورچیلەکان کەوتوونەتە کوێ Anatomy

بە ئاسای مرۆڤ دوو گوورچیلەی هەیە. گوورچیلە ئۆرگانێکە کە شێوەی فاسۆلیایەکی هەیە و درێژای کەم یان زیاد 12 CMو کێشی کەم یان زیاد 160 گرامە .

created using
BCL easyPDF
Printer Driver
Click here to purchase a license to remove this image

گوورچیلەکان کەوتوونەتە پشتەوەی جەستە، لە ناوەڕاستی بەشی جەستەدا.هەر گوورچیلەیەک شاردراوەتەوە لە ناو سەرینۆکەیەکی چەوریدا لە سەر ماسوولکەکانی ناوەوەی پشت. بەشی سەرەوەی گوورچیلە کەوتۆتە ژێر پەراستووەکان.
لە گوورچیلەکاندا میز درووست دەبێت کە لە ڕێگای بۆڕیەکانی میزبەری ناو زگدا دێتە ناو میزڵدان .
میزڵدان کە وەک فتبۆل(میزڵانی مناڵان) کە بە گوێرەی ڕێژەی میز خۆی دەکاتەوە(ئاوسان.)
میزڵدان ماسوولکەی لووسی هەن کە کاتێ میزکردن خۆیان ڕادەکێشن .

گوورچیلەکان خوێن لە بۆڕی گەورەی خوێن(بۆری سوور Arthery -)(کە ئەویش لاخێکە لە بۆڕیە گەورەکەی خوێن لە لەش .Aorta ئینجا ئەو خوێنە ئەبێت پاک بکرێتەوە-بپاڵێورێت. خوێنە پاک کراوەکە گوورچیلە بە جێ دەهێڵێت بە ڕێگای بۆڕی خوێنی گوورچیلەوە کە ئەویش دێتەوە ناو بۆڕی خوێنبەری لەش بەشی ژێرەوە واتا . Vena Cava Inferior

کاری گوورچیلەکان

گوورچیلە سێ ئەرکی گرنگی هەیە :

- لابردنی پاشماوەکان

لە لەشی مرۆڤدا مادەکانی جۆراوجۆر بەرهەم دێن. تۆ دەتووانی جەستەی مرۆڤ وەک گارگەیەک تێبڕوانی. لێرەدا زۆر مادەی باش بەرهەم دێن و دەرەنجام هەندێکیش پاشماوە دەمێنێتەوە. گوورچیلەکان ئەو پاشماوە لا دەبەن لە لەشدا و ئەو پێکهاتانەی کە ئەوانە بۆ نموونە خوێ و ترشی زیادەی جەستەن .

- ڕێکخستنی تەوازنی ئاوی لەش

جەستەی مرۆڤ بریتیە لە 80% ئاو.
گوورچیلەکان ئەرکیان هەیە کە بەردەووام پێکهاتەی(تەرکیب) ئاوی لەش و ڕاگرتنی ڕێژەکەی ئاو-تەڕای لە ناو جەستەدا ڕێک بخات.
بە ئەم شێوەیە گوورچیلەکان کار دەکەن کە لە حاڵەتی جۆراوجۆردا(بوواری) یان لە گۆڕانکاریەکان دا بتوانێت ئەوەی پێویست بێت بیکەن:بۆ نموونە ئەگەر هەوا گەرم یان سارد بێت، ئەگەر ئارەقەی زۆر یان کەم کردن یان ئەگەر ئاو زۆر یان کەم بخوورێتەوە .

- بەرهەم هێنانی هۆرمۆنەکان

بێجگە لە لابردنی پاشماوەی جەستە و ڕێکخستنی ئاوی لەش گوورچیلەکان هەروەها هەندێک هۆرمۆنی

created using
BCL easyPDF
Printer Driver
Click here to purchase a license to remove this image

زۆر گرنگ درووست دەكەن. ئەو هۆرمۆنانە كاریگەریان هەیە لە سەر ڕێكخستنی كێشەی زەختی خوێن، مادەپێكهاتەی ناو ئیسك(چەسپ (Lime-و بەرهەم هێنانی خڕۆكە سوورەكانی خوێن .

پرۆسەی پاڵاوتن و چۆنیەتی درووستبوونی میز

پاڵاوتنی خوێن لە ناو گورچیلە دا دوو پرۆسە هەنگاوە.

هەنگاوی یەكەم

لە ناو فیلتەر دایە. ئاو و مادە پێكهاتە شلەكان كە تێكەڵ بوون بە فیلتەردا تێدەپەڕن، بەڵام پرۆتەین و زەڕەكانی خوێن تێناپەڕن .بە ئەم شێوەیە پێشمیز درووست ئەبێت.ئەوەش بێجگە لە پاشماوەكان هەروەها هەندێک مادەی باشی بە خۆوە گرتووە.

هەنگاوی دووەم

گەیاندنی ئەو مادەپێكهاتە بە سوودانە و ئاو بۆ ناو خوێن .لە ڕێژەی كەم یان زیادی پێشمیز كە 150 لیترە تەنیا 1،5 دەمنێتەوە كە وەک" میز" لە لەشدا دێتە دەرەوە. گوورچیلەكانی ساغ بە ئەم شێوەیە خوێن پاک ڕادەگرن و ڕێژەی تەڕای لەش ڕیک دەكەن و پێكهاتەكەشی(تەركیب) هی ئەو تەڕاییە(شلەیە) بە بەردەوامی لە چێر كۆنترۆڵ دایە .

سستكاری - لاوازبوونی گوورچیلەكان

هەندێک ل ەنەخۆشیەكانی گوورچیلە بە بێ ئەوەی كە زیان با گوورچیلە بگەیەنن چاک دەبنەوە. هەنێک لە نەخۆشیەكانی گوورچیلەش هەن كە هۆكاری سستكاری گوورچیلەن و گوورچیلە بەرە بەرە كەمتر كار دەكات و دەبێتە نەخۆسی دایمی(مزمن.(Chronic(-

نەخۆشیەكانی گوورچیلە بەس فیلتەری گوورچیلە یان بۆریەكانی گوورچیلە تێک بدات. بە شێوەیەكی گشتی زیاتر بە تەواوی (Nephron گوورچیلە بریتیە لە كەم یان زیاد یەک میلیۆن ژمارەی كارا كە نەفرۆنی پێ دەگووترێت) تێک دەچێت.

ئەگەر تێكچوونەكە-كێشەكە لە فیلتەری گوورچیلە دابێت ئەوا زیاتر كێشەی لە دەستدانی پرۆتەین لە گەل میز پەیدا دەبێت.

ئەگەر كێشەكە لە بۆریەكانی گوورچیلە دابێت ئەوا بەتایبەتی توانای خەست كردنەوەی میزتێک دەچێت.

لە هەردوو حاڵەتدا لە ئاخیردا Nephron تێک دەچێت .

گوورچیلەكان توانایەكی شاراوەی بەرچاویان هەیە.ئەوەش لە وەوە دیار ئەكات كە مرۆڤ توانییەتی بە یەک گوورچیلەش ژیان بباتە سەر .

created using
BCL easyPDF
Printer Driver
Click here to purchase a license to remove this image

کێشەکان بۆ هۆی سستکاری گوورچیلە دێنە گۆڕێ کە ئەگەر 60-80 % ی لە Nephron لە کار کەوتبێت.
ئینجا مرۆڤ پێی ئەڵێت. Renal failure or kidney failure: دەرەنجامی ئەوە کۆمەڵێک مادەی ژەهراوی کۆ دەبنەوە و پەستان دەکەن لە ناو لەشدا و بەئەم هۆیەوە مرۆڤ نەخۆس دەکەوێت. ئەگەر85-95%ی لە Nephron لە کار کەوتبێت، ئەوسا وەرگرتنی کار گوورچیلە زەرووریە Dialysis (or Kidney transplantation (واتا پالاوتن یا پاک کردنەوەی خوێن بە ئامێری گوورچیلەی دەستکرد یان گۆڕینی گوورچیلە بە دانانی گوورچیلەیەکی تر .

چۆنکە گوورچیلە تووانای شاراوەشی زۆرە(Reserve Capacity(ئینجا نەخۆشیەکە زۆر لە سەرخۆیە و تا ماوەیەکی درێژ هیچ کێشەیەکی واها دیار نیە و بەرە بەرە کێشەکانی وەدەر دەکەون. بە ئەنجامدانی توێژینەوەی لە تاقیگادا دەر دەکەوێت کە گوورچیلە تووشی سستکاری بووە یان نە .

کێشە یان ئازار نەخۆشی گوورچیلە

زۆر لە ئەو کەسانەی کە تووشی نەخۆشی گوورچیلە بوون لە سەرەتا دا هیچ کێشە یان نیشانەیکیان نیە یان پێوە دیار نیە.
بە پێچەوانەش هەندێک کێشە و نیشانە هەن کە وەک کێشەی نەخۆشی گوورچیلە دەچن. بۆیە هەندێک جار زۆر سەختە کە نەخۆشی گوورچیلە لە سەر بنەمای هەندێک ناخۆشی-کێشە ی گوورچیلە دیاری بگرێت.(Diagnose(
بە توێژینەوەی میز و خوێن لە تاقیگەدا دتواندرێت بزانن کە تا چ ڕادەیەک کێشەکان-ناخۆشیەکانی پەیوەستن بە نەخۆشی گوورچیلە .

هەندێک نەخۆشی لە خۆیانەوە چاک دەبنەوە و هەندێکیان بە ئاسانی چارەسەر دەکرێن و هەندیکیان بەرە بەرە بەرەو تەشەننا بوون دەڕۆن و دەبنە نەخۆشی دایمی(مزمن (Chronic-وەک نەخۆشی Chronic renal failure .

کێشە و نیشانەکان

ڕاوەستانی ئاو لە ناو لەشدا
ئەوە نیشانەیەک لە نیشانەکانی نەخۆشی گوورچیلەیە. ڕاوەستانی ئاو لە لەشدا زیاتر دەگەڕێتەوە بۆ هۆکاری کێشە لە ناو فیلتەری گوورچیلە دا. کۆبوونەوەی ئاو لە لەشدا وا دیارە کە دەست و باسک و پێیەکان و دەم و چاو پێوەی دیارە.

created using
BCL easyPDF
Printer Driver
Click here to purchase a license to remove this image

هەندێک نەخۆشیش هەن کە هیچ پەیوەندیەکیان لە گەڵ ئەم نەخۆشیە نیە و بەڵام ڕێک ئەو نیشانانەشیان هەنە .

بە ڕێژەیەکی یەکجار زۆر میز کردن

لە نەخۆشی گوورچیەلەدا کە کێشەکە دەگەڕێتەوە بۆ هۆکاری تێکچوونی بۆڕیەکانی میزلە ناو زگ دا، مێکانیزمی خەستکردنەوە ی میز تێکچووە و بە شێوەیەکی گشتی بە ڕێژەیەکی یەکجار زۆر میز بەرهەم دێت .

زوو زوو میز کردن

هەر کەسێک ڕێژەیەکی زۆر میزبێت، میزەکەش زوو زوو دەکات .زۆر جاریش زوو زوو میز کردن بە هۆی چڵکی بوونی ڕێگای میزە(گوورچیلە، بۆڕیەکانی میز،میزڵدان و بۆری بەشی خوارێی کە میز دەهێنێتە دەرەوە (واتا:
. Cystitis&Urethritisمیزکردن لە ئەم حاڵەتەدا زۆر بە ئازارە .ئەگەر بێتوو شەوانە لە ناکاو زوو زوو هەڵستی لە خەو بە بێ ئەوەی کە پێشتر خواردنەوەت زۆر خواردبێتەوە، ئەگەری کێشەی میزڵدان و گوورچیەکان و هەروەها لە پیاوان دا ئەگەری کێشەی پڕۆستات هەیە .

میزی نائاسای

میز لە بنەڕتدا بێ بۆنە. ئەگەر میز بۆنی لێ هات ئەوە ئەگەری پیس-چڵکی بوون هەیە لە میزڵدان و ڕێگاکانی میزدا.
میزێک کە زۆر کەفی لە گەڵ دا بێت ئەوە دیارە کە بە ئاشکرا پرۆتەین لە دەست دەدات بە هۆی تێکچوونی فیلتەری گوورچێلە.
ڕەنگی میز هەندێک جار زۆر ژیاوازە.میزی خەست هەندێک تاریکە(مەیلاو قاوەی کاڵ). میزی زۆر تاریک نیشانەی ئەوەیە کە خوێنی تێدایە .

ئازار

نەخۆشیەکانی ناو گوورچیلە خۆی هەرگیز ئازار درووست ناکەن .ئازار لە کاتێ میز کردەن و یان ئەگەر ئازار لە دەوروبەری گوورچیلە دابوو ئەوە نیشان دەدات کە ڕێگاکانی میز چڵکی بووە.
قۆڵنجی گوورچیلە ئازارێکی قووڵە لە دەور و بەری گوورچیلە دا کە زۆر جار خۆی ڕادەکێشێتە لای ئۆرگانی جنسی مرۆڤ.ئەوە هەمیشە نیشانەی بەردی گوورچیلەیە .

created using
BCL easyPDF
Printer Driver
Click here to purchase a license to remove this image

بەرزی پەستانی خوێن

بەرزی پەستانی خوێن ئەکرێت بە هۆی نەخۆشیەکانی گوورچیلە بێت. ئەوەش ئەگەڕێتەوە سەر بەرهەم هێنانی ئەو هۆرمۆنانەی کە کار دەکەنە سەر بەرزبوونەوەی زەختی خوێن لە او گوورچیلەی نە ساغدا.
بە پێچەوانەش ئەکرێت کە بەرزبوونی پەستانی خوێن، مرۆڤ تووشی نەخۆشی گوورچیلە بکات .

نیشانەکانی گشتی لە حاڵەتی سستکاری گوورچیلەدا

ئەگەر نەخۆش کێشەی سستکاری گوورچیلە هەبوو، ئەوا نەخۆشەکە هەست بە ماندووبوونێکی زۆر دەکات و هێزی کەمتر دەبێتەوە و جووڵانەوەی کەمتر ئەبێتەوە.یەکیک لە هۆکارەکانی ئەم کێشەیە ئەوەیە کە خرۆڵکەسوورەکەنی ناو خوێن کەمتر بەرهەم دێن.ئەوەش بە ڕێگای هۆرمۆنێکی تایەبت کە لە ناو گوورچیلەدا بەرهەم دێت درووست دەبن .

تێکچوونی بەرهەمی هۆرمۆن کە گوورچیلە درووستی ئەکات، هەروەها کێشە لە ناو ئێسکەکانیش درووست ئەکات.
کێشەیەکی تر کە کێشەی فەرامۆشیە(لە بیرچوونەوە) یان کز بوونی هێزی بیر-هزر، کێشەی دڵتێکهەڵاتن،کێشەی خووران(ئاڵۆش)، قۆڵنجی ماسوولکەکان و وشکیەکی بەرچاوی پێست .

نەخۆشەکە ئامادەی باشی هەیە بۆ گرتنی نەخۆشیەکانی چڵکی. Infection کەم کەمە کێشەی پاسەنگ(باڵانس) ئاویش لە لەشدا پەیدا دەبێت .ئەوەش دەبێتە هۆکارێک بۆ کۆبوونەوەی ئاو-تەڕای لە لەشدا و یان وشک بوونەوەی لەش.
ئەم کێشانە مەرج نیە کە هەموو نەخۆشەکانی کە نەخۆشی گوورچیلەیان هەیە بیان گرێتەوە، لە وانەیە کە ئەو نیشانانە دەرەنجامی نەخۆشیەکی تریش بن .

created using
BCL easyPDF
Printer Driver
Click here to purchase a license to remove this image